

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

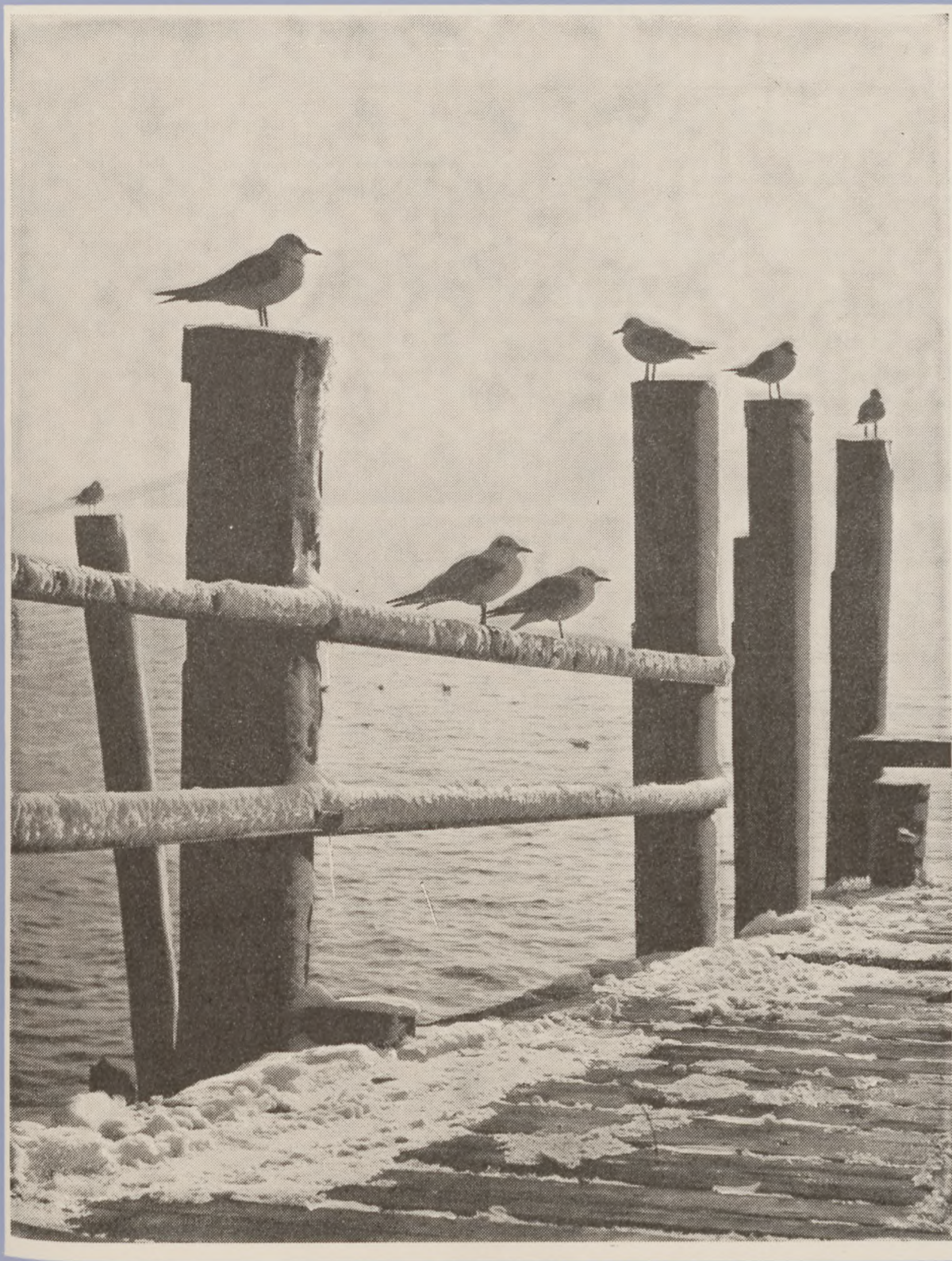
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

fa 57

NR. 2
FEBR.
1963

Vinteren er over os.

AAGE V. JENSEN
TØMRERMESTER
KAMPMANDSGADE 1
KBHVN. V.
MINERVA 8680

MUNCH & LERCHE
INGENIØR- &
MASKINFORRETNING
SANKT KNUDSVEJ 21 - KBH. V.

ORTOFON $\frac{A}{S}$
TROMMESALEN 5
KØBENHAVN V.

WINKELHORN & CO.
AKTIESELSKAB
MINERVA 1414
FARVERGADE 15, KBH. K.

Hjemmenes

Møbellager

GAMMEL KONGEVEJ 27-29 - V

JUST ANDERSEN
GL. KONGEVEJ 3 - KBH. V.

K & V
CLICHÉ
SVEASVEJ 10, V.

BYGGERIETS
MASKINSTATIONER
AKTIESELSKAB
GYLDENLØVESGADE 19

JOH. BRÜNNICH
ABSALONSGADE 39
KØBENHAVN V.

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Fondens kontor: St. Kannikestræde 10, Kbh. K.
(kontortid: 10—15. undtagen lørdag).

Telf.: Om dagen Minerva 1336, om aftenen Ordrup 5075 — Postkonto 780.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bopiddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlemmer.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter afdøde kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2) nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, advokat Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.
Næstformand: General Fl. B. Larsen, Rensborg.

Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.
Leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund, Ordrup 5075.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Frederiksborgvej 109, København NV. TAGA 328.

Den øvrige bestyrelse:

Pastor Aage E. Damtoft, Vesterbro 76, Aalborg.

Bankfuldmægtig Olav Holst, Bengtassevej 6, Hellerup.

Seminarierektor, cand. mag. Paul Holt, Århus.

Landsretssagfører Otto Jespersen, Store Torv 16, Århus.

Arkitekt P. A. Johansen, Bernstoffslunds allé 80, Charlottenlund.

Oberst K. Kjeldsen, Odense.

Tandteknikermester Leo Kæraa, Banegårdspladsen, Århus.

Bibliotekar O. Leth, Johnstrupvej 8, Sorø.

Aut. vand- og gasmester Johs. Loft, de Mezasvej 18, Århus.

Førstelærer P. E. Mahler, Nr. Søby, Fyn.

Distriktslæge Børge Næsted, Aarhus.

Kontorchef O. Olesen, Grønnegade 20, Herning.

Landsretssagfører H. Rambusch, Kongensgade 49, Esbjerg.

Pastor Poul Riis, Rosenvængets Sideallé 5, København Ø.

Dommer K. Thestrup, M. F., Herning.

BLADET PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 15 kr. pr. år. (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling: St. Kannikestræde 10, København K. (kontortid 10-15).
Minerva 1336.
Kontoret har lukket om lørdagen.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør: Skoleinspektør Johs. Fosmark. (Medl. af Dansk Fagpresseforening), Frederiksborgvej 109, København NV. Taga 328. (træffes bedst 17,30-18,30).

FORRETNINGSFØRER FOR BLADET

Arkitekt Henning Kornbeck, Ordrup
Jagtvej 137, Charlottenlund.
Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

A/S Folketidendes Bogtrykkeri,
Ringsted.

INDHOLD

	Side
En sognepræsts kampe for sin tro ..	23
Satte verdensrekord i længdespring	26
Pancke har selv skrevet det	28
Neuengamme-kommandoen Versen ved Meppen	29
Bøger	33
Dagbogsblade	33

16 sider

EN SOGNEPRÆSTS KAMPE FOR SIN TRO

HVORFOR I FIRE FÆNGSLER

Pastor A. Petersen, Vest-Berlin, fortæller om sit møde med det nazistiske styre og trækker linjen op til tyske reaktioner i dag overfor Tysklands 12 mørke år.

Da den nationalsocialistiske verdensanskuelses diktator kom til magten i 1933, stod det os straks klart, at der for os forestod hårde troskampe for den kristelige sandhed og kirken. Det er alle sande menighedsmedlemmers alvorlige opgave at tage stilling til tidens vrang lærdomme, dens uretfærdighed og dens afgudsdyrkelse. Ellers er menigheden blevet til „saltet, der har mistet sin kraft“.

I 1933 grundlagde vi præsternes nødhjælpsforbund. Bekendelseskirken med dens bekendende menigheder blev skænket os af kirkens herre.

De såkaldte Tyske Kristne (Nazi-Kristne), der gik sammen med den verdslige magt og derved selv kom til magten, hævdede, at alt i 1933 var sendt os af Gud, og satte den nationalsocialistiske verdensanskuelse (med arier-paragrafen!) over bibelen.

Den første prøve

Den 17. marts 1935 kom det til den første prøve. Bekendelseskirken ville lade en kundgørelse oplæse fra prædikestolen vedrørende den nye „tro“.

Vi havde pligt til at vejlede vore menigheder rigtigt derom ud fra Guds ord og bekendelsesskrifterne. Staten fik nys herom og meddelte pr. radio alle politikredse, at bekendelseskirkens præster skulle arresteres. En søndag morgen kom to gestapo-embedsmænd til mig. Den første sagde: „Er det Deres agt at op-

læse erklæringen fra prædikestolen?“ Jeg svarede: „Ja, før mig kun i fængsel!“ „Så må jeg tage Dem i beskyttelsesarrest!“ Jeg blev ført bort. Vi kom forbi vor kirke. „Var det her, De ville oplæse erklæringen?“ spurgte den samme embedsmand. „Javel“. „Vi ville have hentet Dem ned fra prædikestolen!“

Vi blev kørt bort i en grøn politivogn, noget der hændte mig flere gange senere.

20 præster arresteret

På politipræsidiat i Berlin traf vi 20 sognepræster, desværre alt for få. Der burde have været i hundredvis. Mellem de 20 var Martin Niemöller. Dengang vidste staten endnu ikke rigtig, hvad den skulle stille op med os. Den slap os løs efter flere dages forløb. Kun Niemöller måtte blive tilbage. Der var dengang arresteret 600 præster, desværre ikke flere.

Troskampagnen fortsatte. Jeg blev stadig overvåget af gestapo og partiet. Partimedlemmer sneg sig ind i vore forsamlinger og gudstjenester og aflagde beretning derom. Selv medlemmer af den tysk-kristelige menigheds kirkeråd gav sig af med at yde spiontjeneste. Vor „kirkeældste“, Kaiser, tilhørte folkedomstolen under Freisler og Lautz-Lübeck og dømte vort folks sande helte og ædleste personer, f. eks. biskop D. Lilje, forbunds dagens præsident D. Dr. Gerstenmaier og grev Lynar og Moltke.

De store kollektkampe stod på i 1937. Vi indsamlede offerbidrag, der gik til de bekendelsespræster og -kapellaner, der var arresteret og afsat og ikke mere fik løn af den såkaldte „officielle“ kirke.

Fire retssager og mange forhør

Jeg samlede særlig lønnen til den kvindelige kapellan Rose, endskønt hun havde taget 1. eksamen for den falske kirkeøvrighed. Himmler forbød disse hemmelige indsamlinger og ligeledes, at der blev aflagt prøve for bekendelseskirken. Men vore unge brødre ville ikke lade sig eksaminere og underholde af en falsk kirke. Jeg fik efterhånden i årene 1937—39 fire retssager og blev af den grund mange gange forhørt af gestapo, statsadvokat dr. Lange og undersøgelsesdommeren. Hver gang var der fare for fængsling. Porten blev slået i bag mig.

1. Jeg havde samlet bidrag til vore afsatte og fængslede brødre, særlig til kapellan Rose, som vi underholdt. Jeg havde også ved alle gudstjenester bedt for de fængslede og nævnt alle ved navn, og ikke blot M. Niemöller. Det var særlig det, at der nævnedes navne, der var det afgørende. Det alene var farligt og gav anledning til forfølgelse, således som jeg selv erfarede det.

Kammeraternes Hjælpefond

er de raske

kammeraters hilsen

til de syge

Mærkatene fra Kammeraternes Hjælpefond kan fås gennem kontoret, St. Kanikestræde 10, K.

Giro 780.

Ordet diktatur måtte ikke nævnes

2. Jeg havde medvirket ved udbredelsen af D. Dibelius' flyveskrift: „Hvad foregår der i kirken?“

Jeg sagde til statsadvokaten: „Der er så vred på dette skrift, fordi ordet „diktatur“ forekommer deri.“

Kapellan Rose måtte een eneste gang for gestapo, faldt straks til føje og skrev under på, at hun aldrig mere ville gøre noget for bekendelseskirken. Men jeg sad i fængsel for dens skyld.

3. Ved en dåbsfest var jeg kommet til at diskutere med en skolingsleder (tidligere lærer i en verdslig skole) og havde bl.a. sagt: „Den måde, ikke-ariere bliver behandlet på, skader os i udlandet. Vor eksport lider derunder. Der findes også dygtige ikke-ariske læger. Det gør mig ondt for de få (29) ikke rent ariske sognepræster (f. eks. pastor Voss-Kiel).“

En dansker, der elsker Kristus, står mig nærmere end en „Gottgläubiger“, der hader Kristus. Det er forkasteligt, at staten meddeler ikke-kristelig religionsundervisning.“ (En lærer havde erklæret, at han ikke lod eleverne lære „O Haupt voll Blut und Wunden.“)

„Der er kun een synd“

For undersøgelsesdommeren havde jeg en bevæget forhandling med skolingslederen. Han brølede op imod mig, da jeg talte om synd: „Der gives kun een synd, det er „die Rassenschande“. Har De ikke hørt, hvad der Führer har sagt på partidagen?“ Jeg svarede: „Er angiveri ingen synd?“

700 trosbrødre fængslet

4. Jeg måtte indsende en prædiken. I denne havde jeg sagt, at vi ikke kunne være med til at fejre Berlins 700 års jubilæum. Thi på den tid (1937) var 700 af vore brødre og søstre fængslet på grund af indsamlingen til vore afsatte bekendelsespræster. Partiet havde angivet mig; jeg skulle have sagt: „Man må ikke forgude mennesket med den falske tyske hilsen. Det strider mod det 1. bud.“

Alle disse retssager blev igen foreholdt mig ved den store retshandling for særdomstolen. Dertil kom endnu noget meget vigtigt. Den 9. april 1940 kom jeg ud fra et hus, hvor en 39 årig fader til 2 konfirmander pludselig var død af lunge-tuberkulose. Det havde rystet mig dybt.

9. april til drøftelse

Udenfor traf jeg 2 kvinder, af hvilke jeg havde viet den ene. Jeg fortalte dem om dette smertelige dødsfald og sagde: „Det vil blive en langvarig krig. Der vil igen blive mange lungesyge. Det betyder meget, om disse stakkels mennesker får fedtstof nok.“ Anklagen lød: „Et hadefuldt angreb på smørrationeringen.“

Videre havde jeg sagt: „Det er forkasteligt, at vi har overfaldet Danmark og Norge. Det er fredselskende og bevidste evangeliske folk. Det er vore trosfæller. De har ikke søgt vor beskyttelse. Forhåbentlig vil de tyske soldater opføre sig anstændigt og ikke gå løs på levnedsmidlerne. At Tyskland er kommet i krig, er en hjemsøgelse, en dom, en Guds straf, der er brudt ind over os.“

Sagen gik som altid over partiet, der afgav en dårlig rapport. En funktionær erklærede: „Den mand må man sætte fra bestillingen.“ Kvinderne erklærede over for Gestapo, at de var villige til at aflægge ed i retten. Underdommer Jarzina (nu i Hechingen, Würtemberg) fængslede mig efter Gestapos ønske og ved hjælp af Gestapo.

Jeg kom først til Moabit, hvor Niemöller sad uskyldig fængslet 1936/37. Der faldt der i min tid flyverbomber, der dræbte en mandlig og en kvindelig vagtmester, der særlig virkede i kvindefængselet. Celledørene sprang op, som hos apostelen Paulus i fængselet i Philippi (Ap. gern. 16).

Præsten måtte lave kræmmerhuse

Vi kom derfor i straffefængselet Tegel, hvor vi måtte lave kræmmerhuse. Fængselsbetjentene ville gerne vide, af hvad grund præsten sad.

En vagtmester spurgte: „Hvad har De lavet?“ Jeg svarede: „Jeg har underholdt mig med to damer om indmarchen i Norge og Danmark.“ Han sagde: „Ja, når De siger sådan noget i denne store tid . . . Føreren arbejder dag og nat for os. Danskerne og nordmændene skal nok erkende, hvor godt de har det under føreren.“ Siden hadede han mig og gjorde mig livet så svært, som det var ham muligt. Gudstjenesten måtte jeg ikke tage del i.

Jeg blev konfronteret med angiverinderne foran dommer Jarzina og skældt ud af ham. På grund af Gestapo turde jeg ikke opholde mig hjemme og takker alle dem, der så kærligt har modtaget mig i deres hjem — også i den kolde vinter — som clerus vagans, d.v.s. som omstrejfende gejstlig uden embede og blivende sted, særlig i sognet Ochsenhausen hos familien John i Würtemberg.

Justitsministeren traf bestemmelse om min videre afstraffelse.

En jurist førte forsvaret

Den 19.4.1941 foregik den store retshandling for særdomstolen under landsretsdirektør dr. Welz, landsretsråderne Rehfeldt og Steinicke og statsadvokat, dr. Krüll. Reichsanwalt dr. Holstein, der sammen med justitiarius Perels og den senere bundestagspræsident dr. H. Ehlers førte alle bekendelseskirkens processer, og som trofast besøgte mig i to fængsler, forsvarede mig meget tappert. Det kan jeg ikke takke ham nok for. Justitiarius Perels blev i sidste øjeblik myrdet af Gestapo ligesom brødrene Bonhöfer.

Krav om ægte valg med frie lister

Dr. Welz, der også var med i Niemöller-processen spurgte mig: „Hvorledes står De til national-socialismen?“ Også mine tidligere retssager blev foreholdt mig. „De har sagt i en bekendelsesforsamling, at der burde indsendes en klage til førerens stedfortræder“. Det drejede sig dengang om kirkevalgene. „Da sagde De, det burde være ægte valg med frie lister. Det var et angreb

på statsvalgene“. Jeg svarede: „Statsvalgene var ikke virkelig frie valg, men kun tvangsafstemninger.“ Det var 3 uger før Hess' flugt til England den 10.5.41! Mon dr. Welz også ville have bebrejdet mig det efter Hess' flugt?

Dømt til fængselskælder

Jeg blev dømt til fængselskælder og kom til Berlin-Spandau. Dr. Welz lo efter domsafsigelsen, skønt der også skulle fældes dom over en kvinde.

Mon der dengang var ret mange jurister og dommere, der ikke billigede en sådan terror-justits og åbent og med vrede afviste den?

Dengang fandt jeg næppe een, der åbent ville have udtalt sig imod den.

Mange af disse nazistiske straffedommere sidder nu efter deres „afnazificering“ igen i embede og værdighed eller får en meget god pension. Overfor dette må vi uskyldig forfulgte med en vis bitterhed fastslå, at vi kun får en meget nedsat pension og kun en meget ringe erstatning for de udståede lidelser af staten.

Det mest snavsede arbejde på en losseplads

Jeg behøver ikke at omtale, at Hess, Schirach og Speer sidder i samme fængsel, hvor vi sad i kælder. Ved siden af mig lå socialdemokrater, kommunister, bibelforskere og soldater i mørk arrest. En salmebog måtte jeg ikke have. I straffefangedragt måtte jeg på en stor losseplads til glæde for mange mennesker udføre de mest snavsede arbejder.

Fængselspræst Rehse sagde til mig: „Hvis en siger noget imod vor stat til mig, så angiver jeg ham straks!“ Efter gudstjenesterne, der ikke fortjente dette navn, holdt han nationalsocialistisk skoling og sagde: „Det skal nok komme dertil, at også fjenderne, også Churchill og Roosevelt, råber i Berlin: „Vi vil se vor fører!“

Jeg traf tit i Spandau en konfirmand, der også af trosgrunde sad uskyldig i fængsel. Havde blot alle konfirmander været så tapre.

De fleste anfægtedes ikke af uretten

Denne dæmoniske verdensmagt med dens verdensanskuelse, med Gestapo og koncentrationslejre er nu dømt af Gud og fejlet bort. Men hvad med de mange angivere? For hver af os såkaldte politiske fanger var der den store fare, at vi i årevis ville komme i koncentrationslejr som Martin Niemöller. Men de fleste i vort folk anfægtedes ikke deraf i deres samvittighed! Derom ville de dengang — og heller ikke nu — høre noget som helst. Hvor mange var der ikke, som ikke ville påtage sig nogen troskamp for Verherre Kristus! Og da slet ingen forfølgelser! Det var alt sammen troskampe for den guddommelige sandhed i det offentlige og sociale liv, som vi gennemkæmpede for vore menigheder og for hele vort folk.

Vor frelser indtog en meget skarp stilling mod sine modstanderes falske religionsanskuelser og falske love. Har vi alle trofast og tappert bekendt os til den sande frelser, til Guds rene ord og til vor kirkes bekendelsesskrifter? Hvor mange præster og medlemmer af menigheden har ikke været meget svage, ja meget lidt tapre, og de kan aldrig mere gøre det godt, de har gjort! Det er vor kirkes og vore menigheders medskyld.

Mange kvinder gik i rette med de tyske modstandsfolk

Der var mange kvinder, også præstekoner, der gjorde os bebrejdelser, efter at vi havde udstået vore fængselsstraffe: „Du måtte dog tænke på din familie!“ Ja, de gik endog sammen med nazisterne og fandt alt godt og rigtigt. De har ikke mere lov til at synges med på Luther-salmens 4. vers. Har vi alle været modige og tapre og trofaste til at bekende for menneskene, som vi burde have været? Hånden på hjertet!

De 20.000 modstandsfolk, der kæmpede mod Hitler i Norge og Danmark, har for nylig broderligt indbudt mig på grund af mine lidelser for deres folks skyld. De blev alle frygtelig mishandlet i tyske koncentrationslejre af såkaldte tyskere.

Men der måtte jeg gang på gang høre: „I tyskere har ingen modstandskraft mod det onde og djævelske. For så havde I ikke kunnet udføre alle disse onde befalinger imod eders samvittighed.“

Luther har sagt os: „Det er farligt at handle mod sin samvittighed.“ „Først når Guds bud for jer står tårnhøjt over slette menneskers befalinger, kan vi få tillid til jer.“ Er det ikke meget alvorligt for os alle og vidner vor samvittighed ikke, at det er sandt?

Kun der, hvor der er martyrer, er den sande kirke

Jeg hilser af hjertet alle lidelsesfæller, som af den grund uskyldige har lidt i fængsler og kz-lejre. Genem vore lidelser er vi blevet lutret

og bevaret. Kun den, der på sin egen krop har gennemgået det, ved, hvad det vil sige. Kun den levende Kristus gav os kraft til at tåle og lide alt.

Kun der, hvor der er martyrer, er Jesu Kristi sande kirke. Men der findes hos os kun meget få martyrer, og den sidste saligprisning (Matt. 5,10) passer ikke på mange præster og menighedsmedlemmer. Kun der, hvor vi mennesker er beredt til også lydigt at bære Kristi forhåelse, som Paulus gjorde det, er Jesu Kristi sande menighed.

Kun der, hvor vi alvorligt tager vort kors op og følger Herren under forfølgelserne, må vi også bære Hans navn.

Eders A. PETERSEN, præst i R.
Berlin-Schlachtenstrasse,
Matterhornstrasse 77.

Satte verdensrekord i længdespring

Chauffør fra »De hvide Busser« skildrer dagenes oplevelser

En del danske dagblade fremdrog i anledning af Kammeraternes Hjelpefondes stævne i Fredericia i november 1962 en del af begivenhederne, skildret af de folk, der selv kørte.

I Jydske Tidende bragtes således et stort opsat interview med værkfører Henry Jensen, Haderslev. Vi gengiver størstedelen af samtalen:

— Hvad fik Dem til at tage med dengang? Idealisme?

— Tja, hvis jeg sagde, det var idealisme, ville det nok være løgn. Man ville vel gerne se, hvordan der virkelig så ud dernede.

— Og De tænkte ikke på risikoen?

— Næ, først senere. Og vi fik endda risikotillæg, når vi kørte over grænsen, og så blev vi for resten forsikret for temmelig høje beløb. Det kunne diskuteres, om vi var det værd!! I første omgang skete der nu ikke andet med mig — og de andre med — end at vi blev hundesyge, fordi vi fik en indsprøjtning mod kolera og den slags. Det skulle

gå hurtigt, så vi fik 4—5 indsprøjtninger i én. Ellers slap vi praktisk talt uskadte allesammen.

ROSER I KZ-LEJREN

— Hvor mange busser kom i gang?

— Til sidst var der vel et par hundrede. De fik alle ekstra udstyr, blandt andet Røde Kors-pakker, og så kørte vi til Friederichsruhe tæt ved Hamborg, hvor svenskerne havde deres faste tilholdssted med transportabelt militærværksted i en skov.

Vor første opgave var at hente de danske politibetjente i Neuengamme. Udefra så det pænt ud med pigtråd og vagtposter, der var fint pyntet med roser og græsplæner. Beboerne rundt om anede intet — de troede, det var en slags fængsel. Vi troede det jo heller ikke. Et menneske kunne ikke være sådan mod et andet menneske, vel? Det var først, når man kom bag rækværket, at man så hele svineriet derinde — så begyndte man at forstå lidt. Vi kørte vognene ind i lejren forbi flere ræk-

ker strømførende, høje pigtrådshegn, hvor der stod opstillet vagtposter med maskinpistoler. De 600 betjente stod stuvet sammen som køer bag et pigtrådshegn. De var blevet purret klokken fire og havde stået opstillet siden klokken seks, og de anede ikke, hvad der skulle ske med dem, før vi rullede ind klokken halv et. Sikken glæde, da de forstod, at de skulle hjem og ikke til en anden kz-lejr. Betjentene så ikke godt ud, men alligevel langt bedre end de såkaldte asociale elementer, som havde deltaget i undergrundsbevægelser, som vi senere hentedede. De arbejdede i oprydningskolonnerne inde i Hamborg, men blev sendt ud fra Neuengamme; de så forfærdelige ud — mange kunne hverken stå eller gå, men der var et kammeratskab uden lige imellem dem.

Betjentene blev kørt til Padborg og derfra til Sverige. Der var som altid en Gestapo-mand i hver bus, men når vi gav ham en Røde Kors-pakke, satte han sig gerne roligt bag i vognen, og så mærkede man intet til ham.

TYSK CHIKANE OG SVENSK DONNERTALE

Næste hold i Neuengamme var nordmænd, som havde siddet længe inde. Dem ville lejrlederen ikke udlevere; det var det rene chikaneri, men til sidst talte en svensker donner for ham, og så kom fangerne ud.

Senere kom vi ofte ud for at måtte vente 5—6 timer på fangerne, mens der blev parlementeret. De første ture var fredeligere end de sidste kørte mest i pendulfart mellem Padborg og Hamborg, men kom også til Lybæk efter svenskfødte kvinder, — vi ville helst være gennem Hamborg, før de daglige luftangreb, der kom helt regelmæssigt, satte ind. De store konvojer skete der sjældent noget med på vejene, men kørte vi tre, fire vogne, kunne der nok ske noget. Tyskerne var nemlig begyndt at køre i vogne, der lignede vore.

— Hvor mange ture kørte De?

— En halv snes stykker kommer vel ikke til at slå meget galt. Jeg

der var tysk gift, og deres børn. Andre busser blev dirigeret til Berlin og Theresienstadt.

— Men bussernes besætninger slap altså godt fra det hele?

— Underligt nok, ja — vi havde altid en observatør, der kiggede efter jagerne, så vi kunne komme i dækning i en fart. Efterhånden blev det svært at køre på de ødelagte veje; det skete, at en vogn kørte i et bombehul og måtte efterlades, i byerne måtte vi ofte køre på fortovene, og utallige gange måtte vi søge beskyttelsesrum under luftalarmer. Ikke engang i Friederichsruh var vi i sikkerhed, skønt vi jo troede, at netop dér var en neutral enklave. En dag havde en anden Haderslev-mand, Jens Kyster, gravet nogle huller på den anden side af vejen; vi sku nok få brug for de huller, sagde han, og betjent H. P. Jørgensen, der også var fra Haderslev, stod sammen med mig og lo ad ham. Pludselig sagde Jørgensen: „Prøv og kom her og se!“ — det var tre jagere, der kom hvinende ned mod os. Jeg tror sgu, jeg satte rekord i længdespring tværs over vejen, og så var der ikke noget med at gå oprejst, det gik på maven gennem skovbunden og så vup ned i Kysters huller, hvor vi lå og klamrede os til hinanden. En københavner, der sad og spiste, sagde: „Her sker der ingenting“, men han havde da fået et strejfskud i panden, som han slet ikke havde lagt mærke til — han sad bare og gumlede stadigvæk. Inde i en af vognene blev en chaufførjakke gennemhullet, men mændene, der havde smidt sig ned i bunden af vognen, kom ikke noget til, skønt bilen blev temmelig gennemsigtig. Bagefter flyttede vi alle vognene længere ind i skoven, hvor vi fik de ødelagte biler repareret.

GENNEM EN HÆK — NED I EN BÆK

En anden gang måtte vi stoppe vognene i Hoptrup udenfor højskolen. Jeg var lige kommet ud af bussen, da de begyndte at skyde. Der var en stor hæk, som jeg må være roget over eller gennem — jeg endte i en

Værkfører Henry Jensen, Haderslev, var med som chauffør i de „hvide busser“. Under et luftangreb i Friederichsruh satte han vistnok verdensrekord både i højde- og længdespring!

bæk i vand til knæene. Da jeg skulle tilbage, var det helt umuligt for mig at komme gennem hækken — jeg har senere været ude at se på den hæk, og jeg sagde til mig selv: „Det er løgn, at du har været over den!“ Men der var ikke andre hække i nærheden. Man reagerer helt automatisk og kan det utrolige, når det gælder.

— Hvor længe kørte de hvide busser?

— De sidste kom hjem til kapitulationsdagen, men det var fra København, ikke sydfra. Der skete store forandringer dernede i den sidste måned. Både veje og byer blev ødelagt, og de døde lå rundt omkring — folk gik bare forbi dem. Vi kunne godt være et døgn om at køre fra Neuengamme til Padborg, og vi kom ud for mange bombeangreb, men vi var heldige. Man lige som ikke rigtig tror på, at det kan være farligt, altså ikke i det øjeblik, der sker noget. Så tænker man ikke, eller måske bare: „Dig sker der ikke noget med.“ Bagefter kom reaktionen, men så var der ikke tid til at tænke.

INGER BJØRN SVENSSON.

☆

Mindetavle i skolen Hamborg-Bullenhuserdamm.

Før de i april dagene 1945 myrdede 20 jødiske børn, de to franske professorer, dr. Florence og dr. Quenouille, de to hollandske plejere Deutecom og Hoelzl har det i årevis været hensigten at opsætte en mindetavle.

I de sidste dage før kapitulationen 1945 blev børnene bragt ud af koncentrationslejren Neuengamme sammen med deres plejere og myrdet på grusom måde.

På det internationale sekretariats foranledning har Hamborg skolemynigheder ved et brev af 10.-12.-1962 tilsikret, at

„Rummet er gjort grundigt i stand, og mindetavlen anbragt. Nogle små restarbejder, således anbringelsen af en blomsterkrybbe, på hvilken der senere kan anbringes blomsterudsmykning, er endnu ikke udført. Jeg tror at kunne sige Dem, at indvielsen kan finde sted i løbet af januar 1963.“

Ved indvielsen vil de pårørende af de to franske professorer og Lagergemeinschaft Neuengamme være til stede.

Der Höhere # -und Polizeiführer

in Dänemark

Az.: Ic/44

O. U., den 12. 12. 1944

Betr.: Freilassung des Rechtsanwalts Dahl

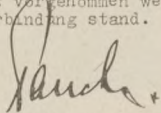
Bezug: Ihr Schrb.v. 21.11.44

Herrn
Rechtsanwalt
Aage P a r k

København K

St.Kongensgade 49

Auf Ihre o.a. Eingabe muss ich Ihnen zu meinem Bedauern mitteilen, dass trotz aller Überprüfungen eine vorzeitige Entlassung des Rechtsanwaltes Dahl nicht vorgenommen werden kann, da er mit führenden Saboteuren in Verbindung stand.

#-Obergruppenführer
und General der Polizei

G.

Der Höhere # -und Polizeiführer

in Dänemark

Az.: Ic/44

O. U., den 18. 1. 1945

Betr.: Freilassung des Rechtsanwaltes Dahl

Bezug: Ihr Schrb.v.30.12.44 Nr.P.2014

Herrn
Aage P a r k

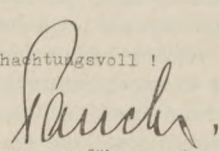
København-K

St.Kongensgade 49

Auf Ihr o.a. Schreiben muss ich Ihnen zu meinem Bedauern nochmals mitteilen, dass der Rechtsanwalt D a h l wegen nachgewiesener ausserordentlich feindseliger Haltung gegen das Deutsche Reich nicht aus der Haft entlassen werden kann.

Betreffs seiner Erkrankung wird auch innerhalb der Haft alles Notwendige getan werden, um seine Gesundheit zu erhalten.

Hochachtungsvoll !

#-Obergruppenführer und
General der Polizei

G.

Det er vist få mennesker, der ligger inde med dele af hr. Panckes korrespondance.

Men konsul, advokat Kaj Dahl, Horsens, har ikke færre end tre breve fra hr. Panckes hånd. Vi bringer en gengivelse af de to. Det vil nok have særlig interesse at få at vide fra hr. Pancke selv, at der under fangenskabet blev taget alt muligt hensyn til sundhedsforholdene. — Dahl sad både i dansk fængsel og i tysk k-z-lejr.

LÆGEFORSORG

I Tjekoslovakiet nyder modstandsfolkene en særlig lægelig forsorg. Derved bliver deres helbredstilstand registreret, og der sørges for ambulantly behandling på sygehus eller indlæggelse på kurbad.

I året 1961 omfattede den lægelige forsorg 20.000 medlemmer af forbundet for de antifascistiske modstandsfolk. I 1962 er der sket en udvidelse.

Lægerne drager ved behandlingen nytte af resultaterne fra den internationale lægekongres.

☆

Lade fortiden hvile?

Endnu kommer 700 processer.

Under denne titel foranstaltede forskellige organisationer den 6. december 1962 en tilkendegivelse i Hamborg universitets store sal. For et talrigt publikum talte fru sagfører Just-Dahlmann, der allerede tidligere meget modigt er gået ind for den åbne behandling af alle fortidens spørgsmål.

Hun meddelte, at der endnu måtte gennemføres 700 processer vedrørende mord og bistand til mord, ved hvilke dog kun de skulle drages til ansvar, der kunne gøres ansvarlige som dem, der havde udstedt befaling dertil. Den kvindelige jurist sagde desuden:

„Det materiale, vi har samlet, er absolut ægte. Det kan efterses af enhver borger i „Institut für Zeitgeschichte“ i München. Processerne støtter sig bl. a. på akterne fra det tidligere Reichssicherheitsamt og på de såkaldte „einsatzberichte“.

Efter en udførlig diskussion, i hvilken talrige unge mennesker stillede spørgsmål, og der blev talt af tidligere fænglinger i tyske k-z-lejre, emigranter og jøder, der var vendt tilbage til Tyskland, sagde hun:

„I løbet af 20 år bliver mord „forældet“ i Tyskland. Hvis man greb en klodset kvindemorder 17 år efter forbrydelsen, så ville offentlighedens reaktion være lettelse og tilfredshed. Men de samme mennesker er parat til at glemme en nationalsocialistisk rædselstid; de har så let ved at skyde skylden på de andre . . .“

Neuengamme-kommandoen Versen ved Meppen

Lejren oprettedes i 1944 med fanger fra 33 forskellige nationer. Arbejdsdagen var næsten uden ende, og arbejdet med at lave tankspærringer i sandjorden formålsløs.

Lejren Versen ved Meppen er en af de talrige lejre i Emslandkomplekset. Først blev den bearbejdet af Papenburg. I sommeren 1944 — tiden skal bestemmes nøjere — blev den en udekommando af kz-lejren Neuengamme.

I lang tid var der en lejr for sovjetiske krigsfanger, og i efteråret 1944 — jeg ved ikke nøjagtigt hvornår — blev en lille gruppe, 100—200 håftlinge fra Neuengamme sendt derhen for at træffe forberedelser til modtagelsen af en stor kommando.

Barakkerne i Neuengamme blev finkæmmet for arbejdsduelige.

Denne store kommando ankom omkring den 16. november 1944 til lejren Versen. Tidlig om aftenen d. 14. november 1944 blev barakkerne i Neuengamme gennemkæmmet af en arbejdskommando for at finde arbejdsduelige håftlinge af alle nationer. Jeg lå dengang i „skåneblok“ nr. 19 og blev sammen med andre kaldt frem og efter en hurtig „undersøgelse“ af arbejdskommandoen erklæret for „arbeitsfähig“.

Vi blev nu råbt op efter en liste, der var opstillet af arbejdskommandoen, og jeg mener at kunne huske, at nogle efter denne „monstring“ ikke blev medtaget. Omvendt forsøgte en ung nordmand at komme med, men efter en fornyet henvendelse til skriverstuen viste det sig, at han var NN-håftling. Derfor måtte han ikke komme med. Jeg selv forsøgte at undgå kommandoen, idet jeg hævdede at være NN-håftling, og jeg blev kaldt frem endnu engang og måtte marchere i bad sammen med de andre.

Efter badet kom vi til beklædningskammeret og blev udrustet med klæder, der var meget dårlige for års-

tiden. Men det værste var, at vi i denne skrækkelige kulde måtte stå ude i det fri i de tynde „klæder“.

Meget tidligt om morgenen næste dag tilbragte vi endnu nogle timer i 2. etage af nybygningen (blok nr. 1). Der lå endnu byggematerialer rundt om. Derpå blev vi en for en råbt op efter håftlingsnummer. En pinlig kontrol påfulgte efter nummer, navn og fødselsdato. For første og sidste gang fik vi en velsmagende fiskesuppe og desuden en hel liter af den.

2 SS'er skaffede fangerne en søkbrød.

Kl. 12 middag blev vi indladet i 3. classes personvogne. Kupeerne var overbelagt. To SS-poster for hver 3 kupeer.

Køreturen var ikke morsom, men meget lettere at udholde end turen i kreaturvognene. Det lykkedes 2 danskere at overbevise posterne om, at de ikke havde med forbrydere at gøre, men med mennesker, der var arresteret af grunde, der intet havde at gøre med forbrydelser, så at det altså var retsstridigt, at de var blevet arresteret. De to SS-poster havde hemmeligt skaffet os en søkbrød, da vi steg ud i Meppen.

Rejsen varede meget længe. Vi var jo afrejst fra Neuengamme kl. 12 middag, var i Bremen kl. 1 om natten og ankom til Meppen næste dag ved middagstid. Det vil sige, at vi brugte 3 timer fra Bergedorf til Hamborg, 10 timer fra Hamborg til Bremen. Fra Bremen over Leer til Meppen brugte vi 12 timer.

Men Røde Kors-søstrene nægtede fangerne vand.

I Bremen nægtede Røde Kors-søstrene at give os vand, hvad danskerne blev meget forbitrede over.

De to poster hentede derpå vand til os.

Fra banegården i Meppen gik vi derpå til fods til Versen, og vi gik vild i byen Meppens gader. Derfor kan jeg sige, at næppe nogen af befolkningen kan sige, at de ikke havde nogen anelse om vor eksistens. En del af beboerne fulgte os en tid lang, nogle gav os endog noget at spise, hvorimod andre håned os. Altså vidste de, vi var koncentrationslejr-fanger.

Organisationen brød fuldstændig sammen.

De første to dage var vi i lejren overladt til os selv. Organisationen var fuldstændig forvirret. Tallene og listerne stemte ikke.

En søndag måtte vi atter ud i det fri, og alt blev på ny kontrolleret. Alle måtte stille op bag barakkerne. Der, hvor det ikke lod sig gøre, stillede man op ved barakkernes sidevægge. Mellem 2 borde, ved hvilke der sad lejrældste, skrivere og SS-folk, blev vi omhyggeligt kontrolleret; nummerskilte og personaldata sammenlignet.

I de følgende måneder udførte vi under skiftende forhold arbejder i og udenfor lejren. Først d. 15. marts 1945 marcherede danskerne til Meppen og blev i kreaturvogne sammen med dem fra Dalum transporteret tilbage til Neuengamme.

De øvrige håftlinge marcherede i grupper — den seneste gruppe den 1. april 1945 — til Bremen-Farge på en 5 dages march. Først derfra kom de med jernbanen til Neuengamme. Som følge af katastrofen på skibene i Neustädter-Bucht lever kun få håftlinge fra Versen.

Man kan sige, at af de mere end 3000 håftlinge, der kom til Versen i november 1944, var der daglig 8—10 døde indtil den store „reform“ i nytårsdagene 1945, desuden så store frafald, at der den 13. december måtte sendes en stor sygetransport til Neuengamme. Indtil „reformen“ 1945 var der forefaldet mere end 1200 dødsfald og andre „ulykkestilfælde“.

18 danskere døde i Versen.

De fleste dødsfald blandt danskerne fandt sted før den 10. januar 1945

ESBJERG KOMMUNE

<p>AGRICOLD DANSK LANDBRUGS FRYSE- OG KØLEHUS ESBJERG</p>	<p>$\frac{1}{8}$ VALUE DYREKJÆRS HUS ESBJERG</p>
<p>E & C's HØNSEFODERFABRIK $\frac{1}{8}$ ESBJERG</p>	
<p>$\frac{1}{8}$ BRØDR. NISSEN ESBJERG</p>	<p>ESBJERG EKSPORTSTALDE MARKEDSKONTORET</p>
<p>A/S VESTJYDSK KRYSTAL- ISVÆRK ESBJERG</p>	<p>ESBJERG TOVVÆRKSFABRIK $\frac{1}{8}$</p>
<p>VESTJYSK SILDEOLIEINDUSTRI ESBJERG</p>	<p>CARL LARSENS EFTF. SPEDITION - FORWARDING AGENTS ENGLANDSKAJEN - ESBJERG</p>
<p>PELSDYRAVLERNES FISKEOPKØB v/ OSCAR WILHELMOSEN ESBJERG</p>	<p>J. LAURITZEN's EFTF. MÆGLERFORRETNING HAVNEGADE 61 ESBJERG</p>
<p>K. DIDERIKSEN SPEDITION - STEVEDORING ESBJERG</p>	<p>TH. BUNDGAARD & SØN $\frac{1}{8}$ ESBJERG</p>
	<p>HUSTØMRERNES ANDELSSKAB ESBJERG</p>
	<p>HANDELSBANKEN I ESBJERG</p>

— den dag, de danske Røde Kors-pakker blev udleveret. Der kom 132 danskere til Versen, og 98 forblev der til de sidste dage. Der døde 18 danskere i selve Versen, 14 danskere døde på tilbagereisen eller på transporten til Neuengamme, 4 kom til Danmark, af dem 2 døde.

For de øvrige nationale grupper gjaldt det samme, kun at døden ikke gjorde holdt efter d. 10. januar 1945, da de jo ingen pakker modtog. Endskønt betingelserne for at leve blev „forbedret“ gennem „reformen“, — hvad man senere skal komme udførligt ind på i en beretning —, kom der et tilbageslag gennem krigsbegivenhederne i februar 1945. Rigtig mange fandt døden i månederne februar og marts 1945.

Den 16. januar 1945 talte kommandobesættningen 2064 håftlinge. — Det laveste nummer var 62.

33 nationer var repræsenteret, nemlig belgiere, bulgarere (Bul), tyskere, ester (E), franskmænd, finner, grækere, hollændere, italienere, jugoslaver (J), kroater (Krt), letter (L), litauere, luxemburgere, nordmænd, polakker, russere, rumænere, serbere (Ser), spaniere, tjekker, slovakker og vi danskere.

Dertil kom endnu andre kategorier som RDJ (rigstyske jødiske håftlinge), VD (folketyskere), Zig (sigøjnere) og andre som: ASO (asociale), AZA, BV, Homo, Jug, Pgl, SAW, SV, Sch, SSSK og endelig Stl (statsløse).

Yngste fange var 13 år.

De yngste var 13 år. Polakken 46061 Stanislaw Kurent, født 10.3.32, én knap 17 år, russeren 40973 Iwan Endressow, f. 6.5.28; franskmænd 33775 Claude Poupon, f. 13.12.28. Blandt de ældste var danskeren Georg Hagen, f. 14.10.86, franskmænd Emil Wanbrouk, f. 15.7.88, og danskeren Jørgen Jørgensen, født 25.6.88. Der var ingen over 60 år i kommando.

Højere embedsmænd fandtes kun blandt danskerne.

Næsten alle professioner var repræsenteret. Der var alle slags folk fra under- og middelklasse. Højere embedsmænd, læger, sagførere o.s.v., traf man kun i den danske gruppe.

De andre nationale grupper havde kun sjældent sådanne personer.

Forholdene i lejren var i almindelighed meget slette. Barakkerne var uden køjer, uden sengesteder. De første måneder var der heller ingen halm. De fleste måtte altså ligge på den bare jord, og da det regnede meget, og tagene var ødelagt, så det regnede igennem, kom vi aldrig af klæderne og var aldrig tørre i tiden fra den 16. november 1944 til 10. januar 1945. Halm fik vi først nogle dage før den store sygetransport, der foregik den 13. december 1944.

Danskerne fik de første pakker d. 10. januar 1945. Der var klæder i dem, men ingen mad. Fra den dag af kunne vi i det mindste skifte tøj og havde en smule interesse for at vaske og bade os. Der forefandt ganske vist en badeindretning, men den var ikke tilgængelig for os.

I de første måneder var madudelingen dårligt organiseret. Når vi marcherede ud itl arbejdet, fik vi i det fri udleveret en kvart liter varmt vand, kaldt suppe. Den 7. december blev der udleveret sukkertilsætning, måske sirup.

Om aftenen blev der så uddelt suppe og to små skiver brød, ligeledes i det fri. Men hvad der var det værste: Samtlige syge, også de alvorligst syge, skulle have maden i fri luft. Denne fremgangsmåde har kostet mange livet.

Arbejdet blev udført for værne-magten. Vi gravede løbegrave omkring Meppen. Arbejdet var fuldstændig formålsløst, da „fjenden“ slet ikke kom gennem skovene, men ganske simpelt ad landevejen. Vi havde altså lovet smukke grave i skovene rundt om Meppen i sand, så at alle gravene igen styrtede sammen.

Arbejdstiden var meget lang, den evige regn trættende. Trods det kunne man ikke kalde arbejdet usædvanlig svært. Hvad der udmattede håftlingene så meget, og det, der kostede de mange døde, var ikke så meget arbejdets sværhedsgrad, men den umådelig lange arbejdstid, den fuldstændig utilstrækkelige næring og først og fremmest ingen varme. Ingen eller kun meget få kunne opbevare deres brødskiver om natten.

Arbejdskolonnerne blev hver morgen opstillet på ny. Hver morgen begyndte forarbejdernes kamp med at få fat på „sine“ folk, på den anden side bestræbte håftlingene sig for at undgå de forhadte og udelige forarbejdere.

Det betød, at vi lærte mange og vidt fra hinanden beliggende arbejdssteder at kende. Arbejdet var altid det samme: at grave en løbegrav over en bestemt strækning, udbygge et fangested, eventuelt lave faskiner og at dække med græstørv.

Hvorfor klimændring i januar 45?

Denne korte beretning må kun betragtes som en meget overfladisk rapport, der med suppling af beretninger fra andre kammerater skal muliggøre en nøjagtig beretningsaf-læggelse vedrørende arbejdet, de almindelige livsvilkår, de sanitære tilstande, bevogtningen, forarbejderne, kommandoernes forskelligartethed og de øjeblikkelige arbejdsmetoder.

Særlig den meget mærkværdige pludselige ændring i lejrledelsen, især efter 1. januar 1945, da den nye SS-ledelse forsøgte at forbedre livs-betingelserne, må undersøges mere indgående.

MORTEN RUGE.

☆

TV fra Dachau og Neuengamme.

Fjernsynet (DDR) bragte den 15. januar 1963 et kunstnerportræt af vor kammerat Erwin Geschonnek, medlem af den internationale håftlingskomité Neuengamme og overlevende fra „Cap Arcona“. Han og vor kammerat Goguel havde fra Neuengamme og „Cap Arcona“ sendt beretninger om modstanden.

☆

International mindesmærkekomité i Hamborg.

Den på Brüssel-konferencen valgte mindesmærke - forhandlingskommission er den 15. januar 1963 blevet modtaget af senatet i hansebyen Hamborg til forhandling.

☆

DØDSATTESTER OG EFFEKTER FRA NEUENGAMME

Der er endnu 600 uafhængte dødsattester.

Lejrsamfundets sekretariat har i året 1962 modtaget mere end 800

DAGBLADET VESTKYSTEN

ESBJERG

KAJ BRAAD'S
BOGHANDEL
KONGENSGADE 87
TELEFON 2 11 77
ESBJERG

THORVALD BORNHØFT
KONGENSGADE 100
ESBJERG

A/S WIGGO KONGSTAD
FISKEBROGADE
ESBJERG

ANDERSEN & ENGELUND
BYGNINGS- og INVENTARARB.
NORGESGADE 51 - ESBJERG

DEN DANSKE LANDMANDSBANK
AKTIESELSKAB
ESBJERG AFDELING

K. PETERSEN
URMAGER & GULDSMED
KONGENSGADE 39 - ESBJERG
TELF. 20652

H. NORDLAND-HANS NORDLAND
A. STENTEBJERG
STATSAUT. REVISORER
ESBJERG

**J. ANDERSKOUV OG
A. T. THOMSEN**
RADGIV. INGENIØRER - ESBJERG

TOBIESENS PAPIRHANDEL
KONGENSGADE 47
ESBJERG 20155

CENTRALTRYKKERIET
ESBJERG

»**TILMAR**«
NYHAVNSGADE 7 - ESBJERG

N. CHR. FRIKKE A/S
JERNBANEGADE 50 - ESBJERG

THE BORDEN COMPANY A/S
ESBJERG

DE FORENEDE ISVÆRKER A/S
PREMIER IS
ESBJERG

AKTIESELSKABET
C. J. CHRISTENSENS PAPIRHANDEL
ESBJERG

A/S ESBJERG JERN- OG STAALFORRETNING

ERIKSEN & CHRISTENSEN
AKTIESELSKAB
ESBJERG

RESTAURANT »*Parkeston*«
GL. HAVN - ESBJERG

AKTIESELSKABET VARDE BANK
ESBJERG AFDELING

ESBJERG BANK
AKTIESELSKAB

ESBJERG OG OMEGNS SPAREKASSE

REVISIONSSELSKABET I ESBJERG
STATSAUTORISEREDE REVISORER

I/S SAGFØRER-AUKTIONERNE
I AARHUS

J. N. JEFSEN
BOG- OG PAPIRHANDEL
TØNDER

dødsattester for tidligere håftlige fra Neuengamme. Gennem et opråb, der blev udsendt af forbundsrepublikkens forskellige radiostationer, DDR, af Østrigs og andre landes radio, lykkedes det at finde frem til et vist antal efterladte. Dog ligger der endnu næsten 600 dødsattester i sekretariatet, som indtil nu ikke har kunnet udleveres.

Også talrige effekter er endnu ikke afhentet.

Lejrsamfundet Neuengamme har i året 1962 besvaret mere end 4500 breve i denne anledning og kunne også yde hjælp ved talrige identificeringer af døde og ved udlevering af effekter.

☆

Neuengamme-sammenkomst i Hannover og Bremen.

Foranlediget af fremførelsen af filmen „Adolf Hitler — Aufstiege und Untergang des Dritten Reiches“ den 21.-10.-1962 i Hannover mødtes overlevende og pårørende fra Niedersachsen. Samme måned kammerater fra Sachsenhausen mødtes overlevende i Bremen den 8. december. Det blev besluttet at gentage disse sammenkomster for at vedligeholde ånden fra lejren.

☆

„Gewitter“-aktion.

Under dette stikord blev i august 1944 tusinder af oppositionelle funktionærer og medlemmer af partier i hele Tyskland arresteret af Gestapo og indleveret i k-z-lejrene. De første af disse håftlinge kom til Neuengamme den 22. august 1944.

Lejrkomiteén Neuengamme prøver på at foretage en dokumentarisk sammenfattende fremstilling af den kreds af personer, som var i lejren.

Dagbogsblade

25/1

Endnu seks års „opgør“.

Under lands-kriminalkontoret i Kiel har der allerede i længere tid eksisteret en „særkommission til behandling af NS-forbrydelser“. Her er der beskæftiget 15 kriminal-embedsmænd, som hidtil kun har været afkommanderet fra deres normale tjeneste-afdelinger. Nu er det imidlertid

hensigten, oplyser ministerialråd Laskowski fra justitsministeriet, at gøre særkommissionen til en fast institution, idet der på landsbudgettet skal afsættes en bevilling til 14 normerede embedsstillinger ved lands-kriminalkontoret til dette formål.

Hidtil har særkommissionen behandlet 6 større sager mod NS-forbrydere, og man regner med, sagde Laskowski, at der vil være løbende arbejde for særkommissionen i de følgende 6 år.

29/1

Værnemagersagerne slut. Finansministeriet har kun nogle få millioner kroner til gode.

Ritzaus Bureau meddeler tirsdag:

18 år efter har staten fået sit mellemværende med „værnemagerne“ ud af verden.

Værnemagerne dømtes under besættelsestidsopgøret efter den særlige lov om forbrydelser mod statens selvstændighed og sikkerhed.

Af ca. 381 mill. kr. i bøder og konfiskationer er ca. 108 mill. kr. eftergivet i årenes løb, dels på grund af de dømtes svigtende betalingssevne, dels som følge af dødsfald, oplyses det i finansministeriet.

De resterende ca. 273 mill. kr. er skrevet af på den såkaldte reguleringskonto hos Nationalbanken, som efter besættelsen havde ca. 10 milliarder kr. til gode hos staten.

Gælden er i dag nedbragt til 2700 mill. kr. og afdrages efter en lov i slutningen af 1959 med 50 mill. kr. årligt.

En lang række andre beløb er medgået til at nedbringe gælden. En del tyske tilgodehavender her i landet efter besættelsen kunne således straks godskrives kontoen, og endvidere er der indgået ca. 550 mill. kr. i engangsskat fra 1946, ca. 50 mill. kr. i bøder og konfiskationer fra pengeombytningen i 1945, og ca. 160 mill. kr. fra konfiskation af tysk og japansk ejendom her i landet i 1946.

Endelig er der krigsskadeerstatninger fra den vesttyske forbundsrepublik og Østrig, penge fra salg af tysk krigsmateriel, skattebøder m. v.

Værnemagersnes sager har trukket i langdrag, fordi de fleste af de dømte allerede havde brugt deres penge inden besættelsestidsopgøret. Enkelte kunne ikke videreføre deres forretninger eller mistede deres arbejde, og deres gæld til staten måtte straks afskrives som uerholdelig.

Andre kunne føre deres forretninger videre eller beholde deres arbejde og har betalt af på bøder og konfiskationer.

Allerede fra 1947 er der afskrevet beløb som uerholdelige, og disse beløb kulminerede i 1951 med ialt ca. 23,5 mill. kr. I dag har finansministeriet kun nogle ganske få millioner kroner til gode hos værnemagerne.

Finansministeriet har de senere år i stadig højere grad forsøgt at få disse sager afsluttet, og en hel del sager er bragt ud af verden ved forlig.

30/1

Tysk industris pinlige forsøg på „håndvask“.

Det tyske industri-institut har i en pjece under navnet „Legenden om Hitler og Industrien“ hævdet, at det kun var løgne med politisk formål, når der er blevet talt om den støtte, industriens store gav Hitler. Det tilføjes yderligere, at disse løgne ikke blot er opstået i Østeuropa, men også i fagforbundskredse.

Fagforeningerne har derfor i dag forelagt en række dokumenter, der viser detaljer om industriens nære forbindelse med nazismens spidser i trediverne. Man giver beviser for de kontakter, der har været mellem industri og parti, for gaverne til Hitler, og man gengiver udtog af Hitlers tale i industrklubben og af akterne fra krigsforbryderprocesserne i Nürnberg.

Fagforeningsformand Ludwig Rosenberg sagde i dag i Düsseldorf til DPA, at industri-instituttet tydeligvis føler sig forfulgt af fortidens spøgelse og hverken lader sig selv eller andre i ro.

Det er ubestridt, at væsentlige kræfter inden for den tyske industri har understøttet Hitler på en sådan måde, at det på afgørende vis har lettet nationalismen vejen til politisk magt.

9/2

En „Fellenz“ i Neumünster?

Den tidl. SS-„Obersturmführer“ Hans Graafls fra Neumünster er blevet anholdt, sigtet for masse mord på jøder og russere under den anden verdenskrig. Graafls, der er 48 år gammel, var en anset købmand i Neumünster. Han nægter sig skyldig i noget som helst, men centralkontoret for opklaring af nazistiske forbrydelser i Ludwigsburg har fundet dokumenter, der i væsentlig grad bestyrker anklagen.

Graafls sidder nu i varetægtsarrest i Kiel. Det er statsadvokaturen i Kiel, der i samarbejde med Ludwigsburg nu undersøger hans forhold nærmere. Det menes at være bekræftet, at Graafls har tilhørt en af de berygtede „Indsats-kommandoer“.

10/2

Hvem var Quisling?

Lærer skoleungdommen for lidt om den nyere tids historie? Resultatet af en enquete blandt norske skolebørn tyder på det. En medarbejder ved den norske radio har interviewet en række gymnasieelever om deres kendskab til nyere historie, og de svar, de unge mennesker gav på hans spørgsmål, giver et temmeligt nedslående indtryk af ungdommens viden.

Journalisten, Bjørn Tore André, stillede hovedsagelig skoleeleverne spørgsmål om den tyske besættelse af Norge og om, hvor længe den varede.

På spørgsmål om, hvem Quisling var, svarede en af eleverne: „En britisk officer“. En anden mente, at Quisling var officer i den tyske hær, mens en tredje hævdede, at den berygtede landsforræder var norsk modstandsmand.

Elevernes lærere forklarede elevernes

FERD. HANSENS TRYKKERIER
EMILIEGADE 4 V.
TELEF. 4500

JENS CHR. JENSEN
KØGE A/S

AUTOLAGERET KUREER
KØGE

SPECIALCONDITORIET
v/ ANKER GREGERSEN
TLF. KØGE 986

NØRREGADES FARVEHANDEL
NØRREGADE 36 - KØGE
TELF. 505

F. OHLSSONS EFTF.
INDEH. ELOF RASMUSSEN
KØGE TELF. 6

HOTEL HAFNIA
KØGE

HJALMAR JØRGENSENS
CIGARFABRIK
FAXE LADEPLADS

H. C. OLSEN
JYDSK ULDVARE
HOLBÆK

WILH. HANSEN
UR- OG CHRONOMETERMAGER
STORE HEDINGE

KARL POVLSSEN
BOGTRYK
SVANEMOSEGAARDSVEJ 4 - TELF. 35 67 88

A/S IPSE
VODROFFSVEJ 61
KØBENHAVN V.

VENG CHRISTENSEN & CO. A/S
GL. KONGEVEJ 33 - KØBENHAVN V.

CHARLES LEISNERS BOGTRYKKERI A/S
Gl. Kongevej 15, København V. - Vester 3481

LILLE SKENSVED & OMEGNS
FODERSTOFFORENING

STORE HEDDINGE BANK
AKTIESELSKAB

AKTIESELSKABET
DISCONTO- OG LAANEBANKEN
FOR KJØGE OG OMEGN

HARBOES BRYGGERI A/S
SKÆLSKØR

A/S SYDSJÆLLANDE JERNFORRETNING
NÆSTVED

REVISIONSFIRMAET
M. CLYTTING & M. BLOKDAL-PEDERSEN
AARHUS

uvidenhed med, at det historie-pensummet er koncentreret om, er ældre tiders historie, mens den nyere historie mere eller mindre ignoreres.

11/2

Efterdønninger efter Dönitz' Geesthacht-tale.

Lederen af det tyske gymnasium i Geesthacht, som for nylig stod i offentlighedens søgelys på grund af et foredrag, som „Hitlers storadmiral“, Dönitz, holdt på skolen, har formodentlig begået selvmord.

Den 56-årige dr. Ruehsen har efterladt et afskedsbrev, hvori han henviser til selvmord, men indtil i aften er det til trods for store eftersøgninger ikke lykkedes at finde hans lig. Dr. Ruehsen er blevet eftersøgt, efter at det slesvig-holstenske kulturministerium i fredags afhørte ham i sagen Dönitz. Kulturministerens parlamentariske stedfortræder, dr. Schwinkowski, formoder, at dr. Ruehsen har taget sig af dage.

Han henviser til de angreb, der af offentligheden er blevet ført mod dr. Ruehsen, fordi han ikke havde forhindret Dönitz' tale.

Hitlers storadmiral havde den 22. januar til elever af Geesthacht gymnasium talt om den militære situation under anden verdenskrig, om sin udnævnelse gennem Hitler til tysk statsoverhoved, om Nürnberg-processen og om eget ophold i krigsforbryderfængslet Spandau.

Den efterfølgende undersøgelse i Kiel førte til det resultat, at man også fra ministeriets side misbilligede Dönitz' tale til de unge mennesker.

Dr. Schwinkowski beklagede de begivenheder, der blev udløst, fordi Dönitz havde fulgt indbydelsen til en spørgetime.

11/2

4. maj-lys for veteranerne.

World Veterans Federation holder sin 10. generalforsamling i København fra 4. til 11. maj. Frihedskampens veteraner vil i den anledning opfordre københavnere til at bidrage til feststemningen ved at sætte lys i alle vinduer om aftenen den 4. maj. Navnlig ser man gerne de store ejendomme omkring Tivoli, hvor der bliver festkoncert for generalforsamlingens deltagere, smykket med levende lys i vinduerne.

World Veterans Federation er en sammenslutning af 159 nationale veteranorganisationer med ialt 22 millioner medlemmer i 43 lande. Til mødet i København ventes knap 500 delegerede.

14/2

Nyt retssag mod Fellenz!

Fra landsregeringens pressekontor i Kiel er der udsendt følgende meddelelse:

„Efter andragende fra overstatsadvokaten ved landsretten i Flensborg har amtsretten i Slesvig på ny udstedt arrestordre mod den tidligere SS-„Sturmabführer“ og nuværende købmand Martin Fellenz i Slesvig.

Fellenz er på grundlag af nyt materiale alvorligt mistænkt for også at have været delagtig i en „jødeomflytning“ i Krakov. Den tiltalte deltagelse i tildragelserne i Krakov var ikke genstand for den i januar i år afsluttede retssag ved nævningetinget i Flensborg“.

Statsadvokat Plath, der repræsenterede anklagemyndigheden under retssagen mod Fellenz, bekræftede i formiddags over for „Flensborg Avis“, at Fellenz nu igen sidder fængslet i Flensborg efter at være blevet arresteret i forgårs. Fra statsadvokaturens erfare yderligere, at de ny sigtelser mod Fellenz ikke vil kunne inddrages i behandlingen af den appel, der såvel fra forsvarers som fra anklagemyndighedens side er blevet indgivet mod nævningetingets dom. Det betyder, at der må startes en ny retssag mod Martin Fellenz.

Martin Fellenz blev som bekendt idømt 4 års tugthus, hvoraf imidlertid størstedelen blev anset for afsonet med varetægtsarresten. Det blev oven i købet stillet Fellenz i udsigt, at han kun ville komme til at afsones én månedes tugthus, hvis han indgav ansøgning om benådning.

15/2

Kulturministeren støtter Frihedsmuseets krav.

Det ser nu ud til, at problemerne omkring Frihedsmuseet — hvis leder, dr. phil. Aage Roussell har truet med at gå, hvis han ikke får en inspektør — bliver løst. Kulturminister Jul. Bomholt har i den sidste tid ført forhandlinger med de implicerede parter, for at sætte sig ind i sagen, og disse forhandlinger er endt med, at kulturministeren nu støtter overinspektør, dr. phil. Aage Roussells krav. I dag sender ministeren sagen videre til finansudvalget, der så skal afgøre, om pengene til den nye inspektør er der eller ej.

Både i kulturministeriet og på Nationalmuseet regner man dog med, at finansudvalget accepterer den foreslåede løsning — dels fordi der ikke er tale om et stort beløb, dels fordi ingen kan være tjent med, at Frihedsmuseets mange værdier smuldrer bort.

16/2

4. maj-kollegium i Aabenraa.

Der er indløbet byggetilladelse til landets 8. 4. maj-kollegium. Kollegiet, der skal ligge ved Dronning Margrethesvej, er allerede næsten færdigtegnet af arkitekt Per Christiansen, Espergærde, som også har tegnet 4. maj-kollegiet i Marstal.

Ialt 35 kollegianere får bolig her. Der bliver tale om et gårdanlæg med en hovedbygning på to etager, resten i et plan. Der bliver en spisesal og en opholdsstue, og til eforen opføres en selvstændig bolig.

Hvornår man begynder på byggeriet kan man endnu ikke vide, men efter arkitekt Per Christiansens mening vil man tage fat, så snart vejret tillader det. Han er netop ved at lægge sidste hånd på tegningerne.

Pengene til byggeriet er kommet fra mange forskellige kanter. Frihedsfonden har lovet at betale en væsentlig del af ud-

gifterne, kommune og amt har givet deres tilskud, og endelig er mange penge kommet ind ved privatindsamling blandt Aabenraa-borgere, og fra bykomiteens side gør man opmærksom på, at man endnu ikke har fået indsamlet det fulde beløb og at indsamlingen fortsætter.

18/2

Würzburg: Tilholdssted for gamle nazister?

En ung nerveløge har nærmest uforvarende fået snebalden til at rulle i Würzburg og har i løbet af det sidste år bidraget til at skabe indtryk af, at Würzburg er noget nær en rotterede af gamle nazister, der dominerer og hænger sammen som ærtehalv.

Takket være den 36-årige dr. Elmar Herterichs indsats er foreløbig forvaltningsrettens præsident blevet sat på pension før tiden, medens den offentlige anklager er blevet suspenderet, en højststående embedsmand har mistet et af sine „ben“, og borgmesteren er blevet bragt i en delikat situation. I samtlige tilfælde er det den nazistiske fortid, der nu har indhentet disse byens ledende mænd.

Hvad der begyndte som rygter, oprindelig tilbagevist selv af den bayerske landsregering i München, har nu udviklet sig til en stor skandale. Vesttyske blade har mere end antydnet, at Würzburg er blevet et tilflugtssted for gamle nazister, der her hidtil har kunnet føle sig sikre — og bladene stiller spørgsmålet: har man endnu kun rørt ved overfladen af en stor nazistisk sump i Würzburg?

Snebalden begyndte allerede langsomt at rulle i 1961, da dr. Herterich anmodede forvaltningsretten om at se nærmere på administrationen af en fond, der ejer det hus, lægen og hans familie bebor. Han havde gode beviser for, at noget var galt — men forvaltningsrettens præsident Rudolf Schieder mayer afslog blankt at røre ved sagen.

Samtidig erklærede fondens bestyrer Adalbert Wolpert, en højststående kommunal embedsmand, selvsikkert over for dr. Herterich: — Mig vil De aldrig kunne røre

Herterich blev fortørnet og gav sig selv til at undersøge, hvad forvaltningsrettens mærkelige holdning kunne skyldes. Hans undersøgelse afslørede, at både Schieder mayer og Wolpert var gamle nazister. Herterich gik til retten og forlangte dom i en sag mod en anden tidligere nazistisk embedsmand.

Retspræsidenten afslog og anlagde en injuriesag, der tvang Herterich til at forelægge retten dokumenter, der påviste, at Schieder mayer som SS-major havde optrådt som dommer i det okkuperede Norge, havde dødsdømt norske modstandsfolk og havde siddet to år i norsk fængsel som krigsforbryder.

Det bayerske indenrigsministerium forsøgte at ignorere sagen, men måtte til sidst iværksætte en undersøgelse, hvorefter retspræsidenten meldte sig syg og senere pensioneredes. Men det var kun be-

gyndelsen. Würzburgs offentlige anklager, Karl Kolb, benyttede en tilsyneladende kærkommen anledning til at beordre razzia og husundersøgelse hos Herterich.

Herterich svarede med at undersøge også Kolbs fortid. Det førte til en formel anklage mod Kolb for som SS-mand at have deltaget i mordet på en kvinde og to præster i det okkuperede Polen.

Den offentlige anklager suspenderedes, og en undersøgelse mod ham er indledt — men under sine efterforskninger var Herterich faldet over en doktorafhandling med titlen „Race- og borgerret i das Reich“ — en fortolkning af Hitlers race-teorier. Afhandlingen indeholdt en erklæring om, at demokrati er vanvid. Afhandlingens forfatter var dr. Helmuth Zimmerer, Würzburgs borgmester.

Zimmerer er i en pinlig situation, idet der er rejst offentligt krav om, at han i hvert tilfælde aflægger dokortitlen, alvorligere krav må forudses.

Wolpert er afskediget som administrator af den fond, der var det egentlige mål for Herterichs aktion, og han er under anklage for bedragerisk at have hævet en månedlig pension på 1.600 D-mark som tidligere viceborgmester — i nazitiden.

Dr. Herterich har ikke haft det let, og selv hans kone har måttet bøde. Wolperts fond opnåede en retskendelse, der forbød fru Herterich at udtale sig offentligt om nazistisk indflydelse i fondens administration, hun skulle betale sagsomkostningerne, og da hun nægtede dette, blev hun fængslet, men dog løsladt hurtigt igen.

Herterich modtager talrige anonyme breve med trusler og erklæringer som denne: — Vi glemte at få dig med i gaskammeret.

18/2

Nazisterne henrettede 87.000 østrigere.

87.000 østrigske statsborgere blev henrettet, mens Østrig var en del af Hitlers „tredje rige“. Af de myrdede var 51.000 jøder.

I samme periode flygtede 130.000 mennesker ud af landet, oplyser den østrigske modstandsbevægelse.

De tidligere aktive Hitler-modstandere er i færd med at udarbejde en historisk redegørelse for den østrigske modstandsbevægelses virksomhed fra „Anschluss“ i 1938 til 1945.

18/2

De to nazi-dommere skal afskediges.

Talsmænd for alle tre partier i for-

bundsdagen har erklæret, at forbundsdagen er rede til at vedtage en grundlovsændring for at kunne afskedige de to nazi-dommere, som ifølge justitsministeriets oplysninger endnu varetager deres embede.

De to dommere har, siges der, som de eneste ikke gjort brug af tilbudet til alle tidligere nazistiske dommere om at lade sig pensionere før tiden. De to dommere, hvis navne ikke nævnes, nægter at fratræde deres embeder. I henhold til grundloven kan de ikke fjernes fra deres embede. Derfor er det nødvendigt at foretage en grundlovsændring for at kunne komme af med dem.

23/2

Udstilling i Esbjerg.

Esbjerg åbnede i dag en stor udstilling, hvor besættelsestidens Esbjerg var rammen.

Arrangementet løber af stabelen som led i hjemstavnsugen.

BØGER

Fra Buchenwalds helvede.

Bruno Apitz: „Nøgen blandt Ulve“, oversat af Bengt Janus, 280 s. Hirschsprungs Forlag.

Har vi ikke hørt nok om koncentrationslejrenes helvede? Vi kender jo de mange beretninger om sult, kulde, sadisme og allehånde nedværdigelser af det menneskelige, som herrefolket var mestre i, så vi bliver ikke forbavsede over at høre, at det ikke lykkedes at nedbryde ofrenes modstandskraft, at det tværtimod var den åndelige modstandskraft, der betingede, at ofrene fysisk kunne overleve; de tabte aldrig modet og håbet, bl. a. fordi det ikke lykkedes de tyske bødler at isolere dem — radioen er et farligt våben, også for fangevogtere i en koncentrationslejr. — Vi kender alt dette, men må aldrig blive træt af at blive mindet derom, thi det må aldrig glemmes, hvor dybt mennesket kan synke.

Den foreliggende bog er uhyggelig læsning. Forfatteren har viet den til minde om de kammerater, han måtte efterlade i Buchenwald, for at ære dem har han givet mange af bogens personer de dodes navne. Bogen skilddrer Buchenwald de sidste måneder inden befrielsen, og den giver alt det ventede og mere til i uhygge og rædsler, også om stikkeri blandt fangerne. Man læser den med tilbageholdt åndedræt. Den er hinsides alle litterære begreber, man finder både im- og expressionisme i den, spring fra det ene hændelsesforløb til det andet og dog én stor sammenhæng: menneskets ubetingede kamp for friheden, hvorunder ubeskrivelige, og dog beskrevne, ofre bringes. Til dette inferno bringes et barn, smuglet ind i lejren i en kuffert med en af de mange fangetransporter, der kom, da „riget“ var ved at synke i grus. Barnets forældre er ikke mere, for tyskerne bliver det et symbol på fangerens selvopholdelsesdrift og hemmelige modstandsorganisation; derfor jager de det, men forgæves. Trods farer og uenighed om det risikable lykkes det fangerne at skjule det til befrielsen.

En stærk bog, en uhyggelig bog, der hævder sig blandt de mange beretninger om det jordiske helvede. Den, der kan lægge denne bog til side uden at være grebet af dens mange beretninger, må have et iskoldt stenhjerte. Den er med de mange rædselsscener, som man føler ikke er overdrevne, en hyldest til det menneskelige, som bødlerne nok kunne træde under fode, men ikke udrydde. Det sejrede, da „(den lille) som en nødeskal vuggede hen over menneskehavet og forsvandt ud gennem porten i frihedens favn“, båret af en af fangerne, da portene til helvede var blevet åbnet udad ved amerikanernes fremrykning.

ERIK SONNE.